

JOSEPH MARTIN KRAUS

1756-1792

Proserpin

Opera i en akt med libretto av
Opera in one act based on a libretto by
Johan Henrik Kellgren

Kritisk utgåva av/Critical edition by Anders Wiklund

Levande Musikarv och Kungl. Musikaliska akademien

Syftet med Levande Musikarv är att tillgängliggöra den dolda svenska musikskatten och göra den till en självklar del av dagens repertoar och forskning. Detta sker genom notutgåvor av musik som inte längre är skyddad av upphovsrätten, samt texter om tonsättarna och deras verk. Texterna publiceras i projektets databas på internet, liksom fritt nedladdningsbara notutgåvor. Huvudman är Kungl. Musikaliska akademien i samarbete med Musik- och teaterbiblioteket och Svensk Musik.

Kungl. Musikaliska akademien grundades 1771 av Gustav III med ändamålet att främja tonkonsten och musiklivet i Sverige. Numera är akademien en fristående institution som förenar tradition med ett aktivt engagemang i dagens och morgondagens musikliv.

Swedish Musical Heritage and The Royal Swedish Academy of Music

The purpose of Swedish Musical Heritage is to make accessible forgotten gems of Swedish music and make them a natural feature of the contemporary repertoire and musicology. This it does through editions of sheet music that is no longer protected by copyright, and texts about the composers and their works. This material is available in the project's online database, where the sheet music can be freely downloaded. The project is run under the auspices of the Royal Swedish Academy of Music in association with the Music and Theatre Library of Sweden and Svensk Musik.

The Royal Swedish Academy of Music was founded in 1771 by King Gustav III in order to promote the composition and performance of music in Sweden. Today, the academy is an autonomous institution that combines tradition with active engagement in the contemporary and future music scene.

www.levandemusikarv.se

Huvudredaktör/Editor-in-chief: Anders Wiklund
Notgrafisk redaktör/Score layout editor: Anders Högstedt
Textredaktör/Text editor: Erik Wallrup

Levande Musikarv/Swedish Musical Heritage
Kungl. Musikaliska akademien/The Royal Swedish Academy of Music
Utgåva nr 580/Edition No. 580
2014
Notbild/Score: Public domain. Texter/Texts: © Levande Musikarv
ISMN 979-0-66166-055-2

Stämaterialet kan efterfrågas hos/Orchestra parts available from Musikfestspiele Sanssouci und Nikolaisaal Potsdam
gGmbH, Wilhelm-Staab-Straße 10/11, D – 144 67 Potsdam. www.musikfestspiele-potsdam.de

Levande Musikarv finansieras med medel från/Published with financial support from Kungl. Musikaliska akademien,
Kungl. Vitterhetsakademien, Marcus och Amalia Wallenbergs Stiftelse, Statens Musikverk, Riksbankens Jubileumsfond,
Svenska Litteratursällskapet i Finland och Kulturdepartementet.
Samarbetspartners/Partners: Musik- och teaterbiblioteket, Svensk Musik och Sveriges Radio.

Personer/Characters

Proserpin, dotter af Jupiter och Ceres/ daughter of Jupiter and Ceres	sopran/soprano
Ceres, Proserins mor/Proserpin's mother	sopran/soprano
Cyane, en Nymph/a Nymph	sopran/soprano
Atis, Cyanes älskare, tillika kär i Proserpin/ Cyane's lover, also in love with Proserpine	tenor
Pluto, Underjordens gud och Jupiters bror, också kär i Proserpin/ god of the underworld, Jupiter's brother, also in love with Proserpin	baryton/baritone
Jupiter, den högste guden/the supreme god	baryton/baritone
Mercurius, Jupiters budbärare/ Jupiter's messenger	tenor
En Bacchant/En Faun	tenor
Chor af Sicilianer, af Proserpins Nympher, Bacchanter, etc./chorus of Sicilians, of Proserpin's nymphs, of baccantes etc.	

Orkester/Orchestra

2 flauti, 2 oboe, 2 clarinetti (B, A), 1 fagotti, 2 corni, continuo, archi

Innehåll/Index

Ouverture	1
Scene I	
Nr 1. Jupiter, Gudarnes Gud, vare ära! (Chor)	15
Nr 2. Ja frögd om oss åt våra glada dar (Atis)	28
Nr 3. Kom snart igen, välgörande Gudinna! (Chor)	30
Scene II	
Nr 4. Du, Gudamakt, som sorg och glädje delar (Atis)	35
Nr 5. En grym volcan min själ förtär (Atis)	38
Nr 6. Och vore jag olycklig blott (Atis)	44
Scene III	
Men se hon kommer här – jag flyr (Atis, Cyane)	45
Nr 7. Ack kom min Atis, kom tillbaka (Cyane, Atis)	46
Nr 8. Kom! och allt förlåtit är (Cyane)	56
Scene IV	
Nr 9. och jag bedragen lämnas... (Cyane)	58
Scene V	
Typhé är straffad för sit brott (Pluto)	59
Nr 10. Ack, kärlek, kärlek dina skott (Pluto)	61
Scene VI	
Nr 11. Frid och vackra dagar (Chor, Proserpin)	67
Nr 12. Ack hvad behag et hjerta njuter (Proserpin, Chor)	73
Scene VII	
Nr 13. Tacka blommor, fältets heder (Proserpin, Pluto)	85
Nr 14. O Himmel! mig försvara (Proserpin, Pluto, Chor)	86
Scene VIII	
Hvad grymma klagorop til mina öron hunnit! (En Nymph)	105
Nr 15. Proserpin! Vi ropa dig (Chor)	107
Nr 16. Hon hoppas här sin dotter återse (En Nymph)	114
Scene IX	
Nr 17. Jag hela verden lykkelig gjort (Ceres)	117
Nr 18. Men, hvad kan detta drögs mål båda? (Ceres)	123
Scene X	
Nr 19. Ceres, Ceres! hvilken smärta (Chor)	124
Scene XI	
Nr 20. O Jofur! i hvars ömma bröst (Ceres)	131
Scene XII	
Nr 21. Proserpin! Vi ropa dig (Chor)	144
Scene XIII	
Nr 22. Förgäfves all vår möda var (Atis)	152
Nr 23. För lifvet jag fåsar (Atis)	153

Scene XIV	
Nr 24. Hvem är väl du, som dig beklagar? (En Bacchant)	167
Nr 25. Här lifvas allt av Bacchi lagar (En Bacchant, Chor)	168
Nr 26. Men räds, om du hans nåd försmär (En Bacchant)	176
Nr 27. Baletto	177
Nr 28. Af den dyrkan Bacchus njuter mister Astril ej sin rätt (En Faun, Chor)	179
Scene XV	
Nr 29. Nej, ingen Gudamakt en kärlek kan förstöra (Atis)	186
Scene XVI	
Häll grymme! (Cyane)	188
Nr 30. Ack, förskräkliga brott! (Cyane)	189
Scene XVII	
Nr 31. Gudar, världens ej försaka (Ceres, Chor)	200
Nr 32. Kommen åter sälla dagar (Chor)	206
Scene XVIII	
Nr 33. Gån! mig er dyrkan ej behagar (Ceres)	209
Nr 34. Mörka öknar! (Ceres)	210
Scene XIX	
Nr 35. Men, djupet öppnar sig... (Ceres)	220
Nr 36. Hvad större qual kan väl en moders bröst förtära! (Ceres, Atis, Cyane)	221
Scene XX	
Nr 37. Gudinna lät din själ af glädjens strålar lifvas (Mercurius)	237
Scen XXI	
Min dotter! Ack min mor! (Ceres, Proserpin, Pluto)	239
Nr 38. Gå, Pluto at din maka njuta (Jupiter)	241
Nr 39. Gå, Pluto at din maka njuta (Chor)	252
Nr 40. Gudar och menskjor och skuggor beprisen (Chor)	279

Joseph Martin Kraus

Joseph Martin Kraus (1756–1792) illustrerar vikten av att tala om musik i Sverige, hellre än om svensk musik. Ändå komponerade han medvetet ”svenskt” under sina år i Stockholm.

Kraus föddes i Miltenberg am Main och fick sin huvudsakliga musikutbildning under skoltiden i Mannheim. Han studerade juridik och filosofi vid universiteten i Mainz, Erfurt och Göttingen. Redan under studieåren började han sin bana som tonsättare.

I Göttingen föddes idén att pröva möjligheten att verka som tonsättare på annat håll, en rörlighet som inte var ovanlig vid denna tid. Valet föll på Sverige – den närmare anledning är dock oklar. Han kom hur som helst till Stockholm 1778 och blev omedelbart upptagen i stadens centrala kretsar. Året efter ankomsten blev han ledamot av Musikaliska akademien, 1781 fick han uppdraget att vara Hovkapellets andra kapellmästare. 1782–86 gjorde han på Gustav III:s uppdrag en studieresa som gick till viktiga tyska musikcentra, men också till Rom och Neapel, och till Paris. 1788 utnämndes han till hovkapellmästare av sin gynnare.

Sjukdom, troligen lungtuberkulos, förmörkade hans tillvaro. Hans år i Stockholm blev produktiva, men inte många. Han avled 36 år gammal 1792.

Joseph Martin Kraus har av Kraus-kännaren Hans Åstrand kallats ”den mest betydande gustavianska musikpersonligheten”. Han anlände till Stockholm med för tiden moderna musikaliska insikter, d.v.s. kännedom om tänkandet i Mannheim och om Glucks operaidéer. Han fick visa upp dem i flera operauppsättningar, bland annat *Prosperin* och *Aeneas i Cartago*, båda med texter av Johan Henrik Kellgren. Men Kraus skrev också mer underhållande musikedramatik och baletter, liksom orkestermusik (bl.a. elva sinfonior) och kammarmusikverk (bl.a. tio stråkkvartetter). Det är inte för mycket sagt att Kraus, trots fötäl år Sverige, bidrog till förnya svenskt musikliv med centraleuropeiska impulser och att hans verk under de år som gått inte förlorat sin lyskraft.

© Gunnar Ternhag, Levande Musikarv

Proserpin

1778 hade Joseph Martin Kraus anlant till Sverige från Göttingen tillsammans med Carl Stridsberg. Redan 1780 valdes han in i Kungliga Musikaliska akademien och samma år fick han ”en poesi som har den bästa diktaren i Sverige att tacka för sin tillvaro” (Hans Åstrand i sin Krausbiografi). Diktaren var Johan Henrik Kellgren och poesin *Proserpin*. Texten hade tillkommit redan 1777 som *Adonis och Proserpina* och varit avsedd som invigningsstycke för det nya Bollhuset. Librettot blev aldrig tonsatt men uppstod i en ny dräkt som *Proserpin*. Kraus kan ha fått texten sommaren 1780 och i september skriver han till sina föräldrar: ”mitt arbete är nästan färdigt”. Kellgren beskriver i brev till Abraham Niklas Clewberg-Edelcrantz i mars 1781 att ”min opera är på tapeten och repetitionerna i full gång”.

Att beställningen skulle ha utgått från Gustav III eller att han skulle ha bestämt vilka upphovsmännen skulle vara, finns det inga konkreta belägg för. Men brevkomentarer från Kraus antyder dock att kungen accepterat val av ämne och följt utvecklingen av kompositionen.

Framförandet på Ulriksdals slottsteater Confidencen ägde rum i konsertant form inför kungen och hovet. Av okända skäl blev något sceniskt framförande inte aktuellt; måhända tog förberedelserna för det nya operahuset all tid.

© Anders Wiklund, Levande Musikarv

Joseph Martin Kraus

Joseph Martin Kraus (1756–1792) illustrates the importance of talking about music in Sweden, rather than Swedish music. Nevertheless, he purposely wrote in a ‘Swedish’ manner during his years in Stockholm.

Kraus was born in Miltenberg am Main and received his main music education during his school years in Mannheim. He studied law and philosophy at the universities of Mainz, Erfurt and Göttingen. His career as a composer already started during his years as a student.

In Göttingen, he had the idea of trying to work as a composer abroad, a form of mobility that was common at the time. His choice fell upon Sweden, though his reasons are unclear. Nevertheless, he arrived in Stockholm in 1778, and was immediately embraced by the central circles of the city. The year following his arrival, he was elected to the Royal Swedish Academy of Music, and in 1781 he became second conductor at the Royal Court Orchestra. From 1782 to 1786, at the behest of Gustav III, he made a study trip to the important German musical centres, but which also took him to Rome, Naples and Paris. In 1788, his patrons named him hovkapellmästare (chief conductor) of the Royal Court Orchestra.

His existence was clouded by illness, presumably pulmonary tuberculosis. His years in Stockholm were productive but few. He died in 1792, at the age of 36.

The Kraus expert Hans Åstrand has called him ‘the most important Gustavian music personality’. He arrived in Stockholm with, for the time, modern musical insight, i.e. an understanding of the thinking in Mannheim and of Gluck’s operatic ideas. He was able to demonstrate them in several operatic commissions, among them *Prosperin* and *Aeneas i Cartago*, both with libretti by Johan Henrik Kellgren. He also wrote more entertaining stage music and ballets, as well as orchestral music (including eleven symphonies) and chamber music (including ten string quartets). It is not too much to say that Kraus, despite his few years in Sweden, contributed to rekindling Swedish music life with impulses from Central Europe, and that his works have not lost their vitality in the years since.

© Gunnar Ternhag, Levande Musikarv. Trans. Martin Thomson

Proserpin

Joseph Martin Kraus had come to Sweden from Göttingen in 1778, together with Carl Stridsberg. Soon afterwards, in 1780, he was elected to membership of the Royal Academy of Music, and that same year he took delivery of ‘a poetry which has the best poet in Sweden to thank for its existence’ (Hans Åstrand, in his biography of Kraus). The poet was Johan Henrik Kellgren, the poem *Proserpin*. The text had in fact been written in 1777 as *Adonis och Proserpina*, and had been intended as an opening number for the new Bollhuset theatre. The libretto was never set to music, but it was now resurrected in a revised version entitled *Proserpin*. Kraus may have received the text in the summer of 1780, and in September he writes to his parents: ‘My work is nearly done.’ Writing to Abraham Niklas Clewberg-Edelcrantz in March 1781, Kraus informs him that ‘My opera is in train and rehearsals in full swing.’

There is no firm evidence for the commission having originated with Gustav III or for the King having decided the choice of author and composer, but remarks in Kraus’s letters suggest that the King had accepted the choice of subject and observed the composition’s progress.

The performance at the Confidencen, Ulriksdal Palace, was a concertante performance in the presence of the King and the royal court. For reasons unknown, a stage version was never mooted; perhaps preparations for the new opera house left no time to spare for it.

© Anders Wiklund, Levande Musikarv. Trans. Roger Tanner

Kritisk kommentar

Källmaterial

Manuskript

A. Musik- och Teaterbiblioteket, Stockholm, Z/Sv. Kompletterad orkesterpartitur i autograf. Manuskriptet är inbundet i ett band och utgöres av totalt 341 sidor paginerade endast på höger sida (170 1/2). Varje notblad har 12 raderade notsystem.

Titelsidan lyder
Proserpin/Opera i en Act. (Kraus hand)

Längst ner till höger finns av annan hand noterat:
”Författaren: Joh. Henr. Kellgren/Compositeur: Joseph Kraus/Partituret egenhändigt skrifet”.

Autografen innehåller 40 nummer, dock är nummerindelning utförd av annan hand. Partituret bär mycket lite spår av att ha varit använt vid framförande; förefaller vara mer en renskrift.

K1. Uppsala Universitetsbibliotek, Uppsala, Caps. 57:3a, 14. Kopia utförd i Wien 1801 av Fredrik Silverstolpe. Manuskriptet är i två band omfattande sidorna 1-357 resp. 358-686. I början av första bandet finns librettot till operans scen 1-12 (sid.1-17) och i början av andra bandet librettot till operans andra del, scen 13-21. (sid.18-27). Librettot är utskrivet av Silverstolpe.

På första uppslaget av första bandet har Silverstolpe skrivit:
Vä. sida: ”Fr: S. Silverstolpe; Wien 1801 och Stockholm 1804.”
Hö. Sida: ”Detta Exemplar af Operan Proserpin har jag år 1801. låtit uti Wien, af en Notskrifvare afcopierat, efter/den Originalskrift af Krausens egen hand, som hans syster Fru Lämmerhirt uti Erbach, hade fått till låns skic-/kat mig. Originalen innefattade icke hela Operan och det tillika utan text, medan den af tonsättarens/anhörige icke skulle hafva varit förstådd. _År 1804. Har jag hu här i Stockholm complete-ter ver-/ket och inskrifvit Texten.”

Efter librettot till de första tolv scenerna börjar partituret vars första sida lyder
PROSERPINE./Opera uti 1 Act./af/KELLGREN./satt i Musik/af/
KRAUS./Denna Opera har blifvit uppförd endast på Lustslottet Ulrics-
dahl, vid början af sommaren år 1781, inför Konung Gustaf III._

Det är tveksamt om Silverstolpe verkligen använt Kraus autograf vid kopieringen. Bland annat innehåller A hela texten till operan (vilken ju Silverstolpe säger sig ha använt för kopieringen av librettot, se nedan). Kopian överensstämmer dessutom inte helt med A och har flera avvikelser vad musiken beträffar.

K2. Musik- och Teaterbiblioteket, Stockholm. T-Sv-R. Kopia av Haeffner. Omfattande 428 nummerade sidor dock saknas sid 1-4 samt operans sista nio takter. Kopian överensstämmer väl med A och har vid ederingen endast använts i förtydligande syfte.

Libretto

Uppsala Universitetsbibliotek, Uppsala. Handskrift av Fr. Silverstolpe. (se ovan)

Sid.1
PROSERPIN./Opera/i En Act./af/KELLGREN.

Sid.2:
PERSONERNE./PROSERPIN, Dotter af Jupiter och Ceres./CERES, Proserpins Mor./CYANE, Proserpins Nymph./ATIS, Cyanes älskare, tillika kär i Proserpin./PLUTO/JUPITER,/MERCURIUS./CHOR af Sicilianer. CHOR af Skogsgudar./CHOR af Bacchanter, Fauner m.m./CHOR af Proserpins Nympher./CHOR af Cereris Nympher./CHOR af Öfverjordiske Gudomligheter./CHOR af Underjordiske Gudomligheter./Scenen är på Sicilien.

Längst ner på sidan finns följande:
”Anmärkning. Detta arbete af Kellgren har icke blifvit bland hans af trycket utgifna Skrifter intagit, utan är/hämtat ur Partituret. Af detta skäl finnes här ingenting nämnt om theaters decorationer; och förran Hingarne sällan angifne.”

Sid.3-27
Librettot till Proserpin.

Kommentar

Någon kritisk berättelse har inte upprättats då utgåvan av Proserpin iordningställdes för ett framförande vid Musikfestspiele Sanssouci, Berlin, 2013. Kommentarer finns dock markerade i det arbetsmaterial i form av papperskopior av A som använts vid editionsarbetet. Detta material förvaras hos utgivaren. Stämaterialet kan efterfrågas hos Musikfestspiele Sanssouci und Nikolaisaal Potsdam gGmbH, Wilhelm-Staabs-Straße 10/11, D – 144 67 Potsdam. www.musikfestspiele-potsdam.de

© Anders Wiklund, Levande Musikarv